

ՏՐԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐԱՆՈՒԹՅԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ

Բաղադրական Բաժնատերական և Հոգևորական

ԵՐԵՎԱՆ, ՏԵՐԻ, 10-11, 122

ՕՐԱԳԻՐ

ՈՒՐԵԼԹ 22 ՅՈՒՆԻՍԵՐ 1843

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կոստանդնուպոլիս, 14 Յունիս

Լնցած հինգ շաբաթի Վ. Վ. հաստատությունները սույն վարական ընկերություններ հետ մեկ տեղ, Վոլոժման Վրացման քրոջը Վրաց Վոլոժման պալատը գրանցելու և Վ. Վ. հաստատություններ ան գիշերը հոն անցուցուց ու հետևեալ օրը գնաց տեսնալու արքունի Վրաց շինքը, որուն համար մեծ ջանք կրնեն, ու կը յուսացուի թէ շուտով կը լրջանայ անոր շինութիւնը:

Լրջունի Վրաց վեճը Լատուրիայի դեսպանին հետ, Վանուբի շոգենաւերուն համար, թէպէտ շատ մեծնալով քիչ մը պաղուծիւն տըւած էր երկու կողմին ալ, բայց հիմակուհիայ գրեթէ լրմընցած կը համարուի այս գործը. ինչու որ վերստին հըրաման եղաւ որ շարունակեն անոնք իրենց սովորական պաշտօնը (սամանեան հպատակներ ու ապրանք աւանդով երթեկուծութիւն ընեն):

— Ն. Վ. սե. Լ. քար Լ. լի փաշայ Վարապետի նախկին կառավարիչն շատ զանդամներ ու ամբաստանութիւններ լրացած էին. բայց ինչպէս աս օրս ստուգուած էին: Իր առջի ընթացքին վրայօք եղած տեղեկութիւնները ու ճիշդ քննութիւնները յայտնի ցուցուցին թէ Ն. Վ. սե. Լ. քար Լ. լի փաշան ամենեւին յանցանք մը ու պակասութիւն մը չունի, որոնց համար կամբաստանէր: Ընդհանրապէս արքունական պալատը կանգնեցաւ Ն. Վ. հաստատութեան:

ԻՆՆԵՍԻՐԵԿԵՆՔ

Գերատառի Տեր Յովնէի Քաթիկոսի խաղացի քահանային Արմէնիա ըսած աշխատակցութենէն:

(Հարունակութիւն 1):

Յօդուած 7:

Հայաստանի մէջ ծաղկած գիտութիւնները ու արհեստները:

Լհա պիտի սկսիմ խօսիլ հետզհետէ գիտութիւններուն ու արհեստներուն զանազան կարգերը, որ հայերը մշակեցին. միանգամայն նշանակելով նոյն ժամանակի երեւելի մշակողները:

1. Լատուածաբանութիւն:

Հայաստանի մէջ շատ ծաղկեցան գիտութիւնները ու արհեստները, չէ թէ միայն քրիստոնէութեան ժամանակը, այլ անկէջ առաջ ալ, ստորգ գիտնէր որ Վրացի սոսի թուականին երրորդ դարուն մէջ կու պաշտօնութեան:

Տես թիւ 118 Լրջալոյս Լրարատեանին:

ութեան ներկայանալու, որ մեծ պատուով ընդունեց զինքը:

— Ն. Վ. սե. Լ. քար փաշան Վրացի կառավարիչը, այս մայրաքաղաքը հասնելով տն ալ պատիւ ունեցաւ Ն. Վ. հաստատութեան ներկայտնալու:

— Երեկ գող խաղի վաճառականները Վաղղիայի դեսպանատունը հաստատեցան ատենակալ մը տեղիւրէ մը ընտրելու Վ. Վրացիին տեղը, ու ըստ պաշտօնը 1842ի վերջը լրջացաւ, ու Վ. հաստատութիւն ընտրեցին: Լ. անձը՝ որ գող խաղի վաճառականութեան յարգելի անգամներէն մէկն է, միաժամ հաւանութեամբ ընտրելին իր ունեցած համարմունքին նոր վկայութիւն մը եղաւ: Վ. Վ. Լ. քարն որ մէկ տարի է երկրորդ ատենակալ էր, առաջին եղաւ հիմայ, ինչպէս որ սովորութիւն է:

— Բ. Վաղղը շրջաբերական գիր մը գրեց բոլոր դեսպաններուն, ինչպէս լրջանցի որ օտար տեղութեանց տակը եղող ամեն փուռները, որոնք ինչպէս հիմայ իրենց մանաւոր պաշտպանութիւններէն կախում ունենին, ասկէջ ետքը (սամանեան տեղութեան իշխանութեանը տակ մտնան, ինչպէս տաճկի ու Բուլղարի փուռները):

— Լնցած կիրակի, Ն. Վ. սե. Լ. քար Լ. քարի պաշին մեծ հացկերպ մը ըրաւ Ն. Վ. սե. Լ. քար Լ. քարի փաշային, Վեհեմմետ Լ. լի փաշային ու (սաման) պէյին:

— Լրջանայի բնակիչներէն բազմաթիւ անձինք ամսուս 12 ին Բարձրագոյն Վաղղը երթալով, ար-

դարութեան ատենին աղերսագիր մը տըւին, որով կը ինչդրեն որ այն գաւառին կառավարիչը փոխել: Լրջարութեան ատենը սիրով ընդունեց այս ալ պանայիները, ու խոստացաւ զգուշութեամբ քննել ինչ գանգաւ որ ունին, որպէս զի իրենց խընդիրքը կատարելի թէ որ իրաւացի են նէ:

Ն. Վ. սե. Լ. քար Լ. քարի լնջանայի դեսպանը անցած իրեք շաբաթի փառաւոր կաքաւու հանդէս մը (պալօ) ըրաւ, ուր տեղ ներկայ գտնուեցան բոլոր դեսպանները, Պէյօղուի երեւելիները, ու (սամանեան տեղութեան մեծ պաշտօնատարները):

Բարձրագոյն Վաղղը մայրաքաղաքիս դեսպաններուն յայտարարական գիր մը խրկեց, որով գանգաւ կընէ թէ քանի մը զիւանաւորներ (քանչէլ լէրիա) պաշտպանութեան թղթեր կուտան օսման հան տեղութեան հպատակներուն: Լրջէն մեծ տեղութեանց դեսպանները ծանուցած են Բ. Վրացին, թէ յայտարարական թուղթը առնելով իմացան օսման հան կառավարութեան իրաւացի գանգաւոր, և կը խոստանան որ ջանք պիտի ընեն աս անկարգութիւնը բոլորովին խափանելու:

Թարգմանութիւն դեսպաններուն խրկեալ յայտարարութեանը 8 յունիս 1843:

Ձեր Վ. սե. Լ. քար Լ. քարի իմացած է որ խել մը ատենէ ի վեր, ոմանք Բ. Վրացի հպատակներէն, պէս պէս պատժաւներու համար կը հեռանան մայրաքաղաքէս, ճամբու գիր (փաստիօն) ընդունելով քանի մը դեսպաններէ. ու

բարոյական յաճախապատում ըսած, կամ երկար քաւորներ. ունի զանազան մաղթանքներ հայոց ժամագիրքին մէջ. երսուն կանոն եկեղեցական կրթութեանց, որ կիկիոյ ժողովքին կանոններուն վրայ աւելցուցած է:

Սուրբ Յակոբ Ս. քար Օգոստոսեան ալ, վարդապետական ու բարոյական ճառերու գիրք մը շինեց, ուրուն լատիներէնը Հոմերոս տպեցաւ 1756 ին, ու ետքը հայերէն ու լատիներէն տպեցին Վենետիկ 1765 ին, նախնի սուրբ հարց գործքերուն հետ:

Սուրբ Լեւոն Ս. քար, պատրիարք հայոց, կրօնաւորական կանոններու ճառ մը գրեց, ու պատարագի արարողութիւններուն քանի մը աղօթքը շարադրեց:

Սուրբ Խաչակ պատրիարքը ընտիր Թարգմանութիւն մը ըրաւ հին կտակարանին յունարէնէն, ու գերազանց ճառ մը եկեղեցական կանոններուն վրայ:

Սուրբ Սեբեդա՝ նորոգիչ հայկական գիրքերուն, նոր կտակարանին գեղեցկապան հայերէն Թարգմանութեան հեղինակն է, նաև ժամագրքի, բարոյական նախադրութեան ու բոլոր երգերուն, որն որ հայոց եկեղեցին միշտ կը ըստեցնէ աղուհացից ամեն մէկ օրը: Բայց աս

1) Վրաց 4, գլ. 30:

մէկ ատեն օտար երկիր կենալէն ետեւ իրենց հայրենիքը կը դառնան ու գործքերնուն կը պարսպանին: Եւ որ, մէկ կողմէն յայտնի է որ բնաւ օգուտ մը չըլլար տէրութեանց՝ ուսկէց որ յիշեալ անձինքները պաշտպանութիւն առած են. բայց միւս կողմէն ալ աս անկարգութիւնը խանգարելով կարգը ու կանոնը երկրիս, անտեղութեան (միւս նասիպէզսիզ լիք) պատճառ կը լլայ ու գէշ սրինակ մը կուտայ (Բ. Գրան ուրիշ հպատակներուն):

Բայա ուրեմն աս անկարգութիւնը խափանել՝ կառավարութեան պիտի հարկաւոր պարտաւորութիւններուն մէկն է. վասն զի չի կրնար համբերել աս բանին շարունակութեանը առանց պատճառ տալու մեծ ու բաղձալի անկարգութեանց, որոնք շատ վնասակար են աղէկ կառավարութիւն մը ընելու. վասն որոյ ստիպեցանք քանի մը միջոցներ բանեցընել, որ աս բանը վերջացնենք:

Լմենք մարդ գիտէ որ ուրիշ տէրութեանց հպատակներէն ով որ անոնցմէ մէկուն պաշտպանութեանը տակ մտնալ ուզէ, սովորական եղած պայմանները կատարելէն ետքը՝ ազգութեան իրաւունքը ստանալու համար, ձեռք կը բերէ այն պաշտպանութեանը նշն իրաւունքները որ երկրին ընդ ժողովուրդը կը վայելէ. բայց աս ալ գիտենք որ աս կերպով եղած պաշտպանութիւնը միւսակ օտար երկիրներու մէջ կը բանի, ամենեւին չի ծանցել իրենց ծննդեան երկիրը՝ ուր տեղ միւս հպատակներուն կարգը կը համարեն միշտ:

(Ի) Կպէտ աս սկզբունքները ամենուն ծանօթ են, այսու ամենայնիւ քանի մը ատեն է որ (Օ) մանեան երկիրները գտնուած բարեկամ տէրութեանց զեպպաններուն ու հիւպատոսներուն կողմանէ պաշտպանութիւն կը տրուի (Բ. Գրան հպատակներուն, իրենց ընդ քաղաքին մէջ ու իրենց հայրենակիցներուն աչքին առջեւ, հրամանագիր (փաղէնդա) տալով անոնց ու պահանջելով որ իրենց բուն ազգայնոց պէս վարեն անոնց հետ, նաեւ երբ որ գործ մը ունենան (Օ) մանեան կառավարիչներուն հետ: Եւ գործը թէ յիշեալ տէրութեանց երկիրներուն կանոնացը՝ և թէ աս կառավարութեան ալ իրաւունքը դէմ է. և որովհետեւ ազգաց իրաւունքին ալ փաստ կը հասցունէ, Բ. Գրանը բարեկամ տէրութիւններուն ունեցած անկեղծ սէրը չի ներեր որ կարծենք թէ կրնան անոնք աս բանը ընդունելու:

Ուրեմն բոլոր հպատակները (Բ. Գրան, ինչպէս և անոնց կանայքը ու ընտանիքը, որոնք օտար պաշտպանութիւն մը ձեռք բերելէն ետեւ, թէ որ օսմանեան կը

երկու գիտնական վարդապետները խառնակ ու Ս. Եսրովյան առջինը եղան որ կարգի դրին ժամայկիւրքը, շարականը, մաշտոցը, տոնացոյցը ու պատարագամատոյցը:

Հինգերորդ գարուն մէջ երեւելի եղաւ. Եստուածաբանական գիտութեամբ, վերոյիշեալ երկու սուրբ հարերուն աշակերտը Ս. Գրանը Ս. Երմանոյ, որուն միայն իրեք ծառերը մնացին. երկուքը ծաղկազարդի օրուն՝ Վրիստոսի Երուսաղէմ գալուն վրայ, միւսը՝ Վաղարու յարութեանը վրայ, որու մէջ նշանաւոր է գեղեցիկ ստորագրութիւնը հովուական սրինգին, որ ինչպէս կըսեն բանաստեղծները, Պան չաստուածը հնարեց:

Ուրբ Վալիթ Լեյաղը ըսածը փիլիսոփայ էր քան թէ աստուածաբան. բայց որովհետեւ երկար ու գերազանց ճառ մը շինեց սուրբ Խաչին վրայ Եստորականներուն դէմ, արժան կը համարիմ յիշել զանի Սրբազան մատենագիրներուն հետ, թէպէտեւ պիտի խօսիմ ետքը անոր վրայով՝ փիլիսոփայից կարգին մէջ:

Հովհաննէս Խ պատրիարքը շատ սրբազան գործքեր ունի վայելուչ ու մաքուր ճով գրած. բայց ասոնցմէ միայն քանի մը օգտակար ճառեր մնացին վարդապետա-

կիրները դան, թէ՛ ընակեղեւ և թէ առուտուր ընելու մտքով, միշտ ուրիշ հպատակներուն կարգը կը սպախէ, ու անոնց գործքերը երկրին ատենաները պիտի տեսնուի, առանց ընդունելու ներկայութիւն կամ միջնորդութիւն մը այն տէրութեան փոխանորդին կողմանէ, ուսկից որ կախում ունինք կըսեն:

Վերկայ վաւերական յայտարարութիւնը որ բոլոր գեպպաններուն խորը ածին օրինակն է, Ձեր Ս. Եստուածութեան ալ կը խրկենք, որպէս զի վերագրեալները իմանալով՝ բարեհաճիք հարկաւոր եղած հրամանը ու պատուէրները տալու աս բանիս համար:

ԵԳԻՊՏՈՍ

Եղեքսանդրիա, 5 Հունվար:

Երբին Բարձրութիւն Մեհէմմէտ Լի փաշան, որու համար կըսէր թէ, Եստուած գացեր է, չորս օր է որ Վահիդէն է, ուր տեղ իր յանկարծ գալը մեծ զարմանք պատճառեց ամենեւին ալ: Երբին Բարձրութեան հետն էր նաեւ Եպրահիմ փաշան. ու անոնց նորէն շուտով ետ դառնալին, անհամար կարծիքներ տրվաւ: Երբեք մեծ սպարապետը Ստորին Եգիպտոս գնաց, երկար ու յաճախ խորհուրդներ ընելէն ետքը իր հօրը հետ թէ Վահիդէն մէջ և թէ Մեհիմմէտ, ուր գացեր էր անոր հրամանովը: Եւ Բարձրութիւնն ալ մօտ օրերս պիտի մեկնի մայրաքաղաքէն Տիմիստէ երթալու, ուր տեղ քանի մը օր կենալէն ետքը նորէն Եղեքսանդրիա դառնալու է:

Կերելի թէ Ե. Բարձրութիւնը շատ դոհ է իր ըրած քննութիւններէն Սայիտի մէջ, երկրագործութիւններուն համար որ լրմնացած են կամ լրմնի նալու վրայ են. ու շատ յոյս ունի որ իր կարծածէն էվելի արդիւնաւոր պիտի ըլլան արտուրը, թէպէտ և այս տարի սոսկալի կոտորած մը եղաւ կենդանիներուն:

ԱՍՈՐԵՍՏԻՆ

Աստորիական Երկրի ընկերութեան շոգենալը (սորիստունէն գալով անցածները, Սարոնի ու

կան ու բարոյական:

Սուրբ Եղեքսանդրիայի Եպիսկոպոս, արդարեւ երեւելի եղաւ աստուածային գիտութեանց մէջ իր ընտիր գործքերովը: Վիստար գործքն է պատմութիւնը, որուն համար պիտի խօսիմ պատմագիրներուն կարգը, որով ամենէն հռչակաւորը սեպած է ազգին մատենագիրներուն մէջ: Եսկէց՝ ի զատ պերճաբան խրատ մըն ալ ունի կրօնաւորներուն գրած, ընտիր մեկնութիւն մը տէրութեան արձագանք, քանի մը մեկնութիւններ ալ Մանգոյ, Հեստուայ ու Վատաւորաց գրքերուն վրայ, երկար ճառ մը Հիսուսի Վրիստոսի շարժարանացը, մահան, թաղման ու յարութեանը վրայ, երկու վեմ մաղմանք որ վախճանաւ քահանաներուն գերեզմանին վրայ կը կարգացան, ու մէկ ճառ մըն ալ եկեղեցական կանոններուն վրայ: Եւ ամեն գործքերը տպեցան Ս. Երեմի 1838 ին:

Ս. Երեմի գարուն մէջ Երազմ Եպիսկոպոսը Ս. Երեմի նախարարներուն զորմէն, երկար քարոզ մը գրեց խորին հմտութեամբ ճառի նման բաժնելով, սուրբերուն մատուցները արժանապէս պաշտելու, նշնեցելը համար աղօթք ընելու օգտին, ու Եպիստոսի տիեզե-

Տիւրղի Էմիրներուն ընտրութեան լուրը բերաւ, ուրոնք Բ. Գրան վաղեմ համեմատ պիտի կառավարեն Երեւանի լիւր փաշային վերակայութեան տակը, որ է Եստուածունի ընդհանուր կառավարիչը: Եստուած անձինքներն են՝ Եմիր Զայտար Պէլիթ Լեյաղի ցեղին գլխաւորը, Սարոնիներուն վրայ կառավարիչ, ու Էմիր Ս. Եստուած Մ. Եստուած Տիւրղիներուն վրայ: Եւ ընտրութիւնը շատ կարգով ու կանոնով եղաւ, ու ամենեւին տհաճութեան պատճառ մը չի տրուաւ:

Եւ Ս. Եստուած Եւստ փաշան անմիջապէս աս կրկին ընտրութեանը հաւանութիւն տալէն ետքը հրամայեց, որ նոր Էմիրները այցելութիւն երթան մեծ տէրութեան հիւպատոսներուն: Եւ քանի որ ասկէց առաջ պատահած չունէր երկրիս մէջ, շատ հաճելի եղաւ ամենուն, ու նոր ապուրայց մը տրուաւ խաղաղապէս մտաց ընդհանուր կառավարիչին: Եւ մէն մարդ տեսաւ որ աս բարձրագոյն պաշտօնատալը կը բաղձայ Ե. Ս. Եստուածութեան բարեկերպի տաւորութեանը հետեւելու, ջանք ընելով որ միայն քանութիւնը ու խաղաղութիւնը հաստատուի Եստուածունի բոլոր կառավարութեանը, ու Բարձրագոյն Գրան բարեկամ մեծ տէրութեանց փոխանորդներուն մէջ:

Եւստ Զայտարը ընտրութեան ետքը զիր մը հրատարակեց, որ շատ ընդունելի եղաւ ամենուն:

Իսկ Եմիր Ս. Եստուած, թէպէտ ինքը ուղեց իր ընտրութիւնը, այլ ընդունած ժամանակը քանի մը թէութիւններ զրաւ բոլորովին անընդունելի, ուստի ամենեւին չի հաճեցան անոր ըսածներուն: Եւ ատենը հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն, ու հիմայ Պէրութի վերջին նամակներէն կիմանալք թէ բանը ան աստիճան հասեր է որ Եստուած փաշան նոր իշխանութեան նշանը անորմէ տունելով բանտն է դրեր զինքը. բայց դեռ իր յաջորդը չէ որոշեր: Եւ գործքը մեծ զարմանք պատճառեց երկրիս մէջ, մանաւանդ անանկ ատեն մը որ ամեն մարդ կուրախանայ երկ պատակութիւնները լրմնեալուն, որն որ երկար աւտին կրեցին լեւան բնակիչները:

Դեռ անանկ պարագայի մէջ են որ գեպպաններուն զգուշութեանը ու քննութիւններ հարկաւորութիւն ունին, այսինքն Երեւանիս լեւան նոր սահ-

րական ժողովքին վրայ շատագոյնութեան համաձայն պատմութիւն մը:

Եստուածունի գարուն մէջ մանաւանդ Եւրի կաթողիկոսութեան ժամանակը շատ գիտուն աստուածաբաններ ծաղկեցան. որոնց մէջ յիշելու արժանաւոր է Ս. Եստուած սաղայ արքեպիսկոպոսը Ս. Եստուած, որ կաթողիկոսին հրաժամանով վարդապետական ճառ մը գրեց Երեւանի կայսեր. Վրիգորատուր վարդապետը որ Հոհաննէս Ս. Եստուածագիրին սխալներուն դէմ հերքման գիրք մը շինեց, որ հիմայ կորսուած է, ու յետագայ պատմագիրներուն տրուած գովեստներէն կը ծանցուի, մանաւանդ Ե. Եստուած բագրատունիէն իններորդ գարուն մէջ: Եւ Եստուած Ս. Եստուածագիրին իրեք հատ վատանուն գրքեր հրատարակեր էր, Երեւանի կայսեր լեւան, որոնց դէմ եղաւ իսկոյն բոլոր ազգը. ու պատճեցին հեղինակը աքսորելով Զայտարունէն, յաւիտեան մէկ մըն ալ ետ չի դառնալու:

Ս. Եստուածագիրին սխալներն ինչորոր Երեւանի Ս. Եստուածունի ալ հերքեց, որուն անունը գերագոյն վարժապետ դրաւ մեծանուն կաթողիկոսը սուրբ Հովհաննէս (Մանգոյ): Ս. Եստուածագիրին մոլորութիւններէն ի զատ

մեծագուծեանը վրայով, ինչու որ ճշգրտել գա-
տաւոր ու Պէհանէ երկրորդ ի իրանանու մէջ, բրիտ-
անացի իշխանին կառավարութեան ելաւ ու Վա-
րսակաւի փաշայութեան անցաւ: ճշգրտել գա-
տաւոր մէջ կրնաւոր մարտնչներուն պատրիարքը, ու
սոր վրայ՝ քրիստոնէականները սկսան զանգատ ընել:

Այլ երջապէս այնքան հարկաւոր դործք մը չէ տու-
աւ կը յուսանք թէ շուտով կարգի կը դրուի: վասն
զի առ մեծ վէճին հիմնական հաճելի վիճակը նոյն-
եղով՝ ցաւալի դիպած մը կը համարենք, թէ որ
վերադարձն անկարգութիւն մը պատահելու ըլլայ: Եւ
որ համար է որ Բարձրագոյն Վրան խոհեմութիւնը
և դաշնակից տէրութեանց դեսպաններուն արդարաւ
սիրութիւնը միաբանութեամբ կը ջանան որ բոլոր
անկարգութիւն ծագելու պատճառներուն առջին
փոխին:

Կրուի թէ հինգ մեծ տէրութեանց փոխանորդնե-
րուն մէջ խորհուրդ մը ըլլաւ է առ բանիս հա-
մար: Վեհ. օրը որոշած չէ, բայց կրուի թէ մօ-
տերս պիտի ըլլայ յիշեալ խորհուրդը:

ԱՐՏԱՐԱՐԱՆ ԻՈՒՐՆԵՐ ԱՆԳՂԻՆ

Կօրուէ քաղաքէն (Եւրանոս) կը գրեն 13 դեկտեմ-
բերի:

«Վրս առաւուր շատ բազմութիւն կար ժողովրդա-
պետական եկեղեցին պատարարողի ատեն, մանաւանդ
վերնատունը. յանկարծ ճայթիւն (չաղըրտը) մը
ըլլաւ ցաւ, ու ժողովուրդին մէջէն ճայթ մը ելաւ,
թէ ահա վերնատունը պիտի փլուզի: Եւ ըսելով
ամենեւ մարդ մեծ շփոթութեան ու փոխի մէջ գն-
կաւ, ու սկսան զէպի եկեղեցւոյ դռները վազել որ
փախչին: Եւսանկ սուտ վախիւր սովորաբար շատ
ցաւալի հետեանքներ կ'ունենան. 30 հոգի խաղաղ-
ջաւ կամ ոտքի տակ դային. ուրիշներուն բաժին
նայելով՝ 25 հոգի մեռան: Բայց վերադարձնելով խնստ
շատ են:

«Չորս հինգ հազար հոգի կային եկեղեցւոյ մէջ
երբ որ պուռացին թէ վերնատունէն ճայթիւն կը ըլլա-
ւի: ու դեռ պատարարը սկըսած չէր: Ս. Կրէյ

վերադարձնելով որ վերադարձնելով նայեցաւ, կը հաստատէ
թէ 28 հոգի մեռան. և թէ ուրիշ շատ վէճեր ունե-
ցողներ ալ կային կրսէ, որ իրենց ընտանիքը հաս-
նելով առին տուն տարին զանոնք:

«Այլ երջապէս, վերնատան շէնքը հաստատ է, ա-
մենեւին վախնալու տեղ մը չունի: որչափ որ շատ
բազմութիւն գտնուի հոն. բայց ինչ օգտւոյ որ այս
պահակամբ այսինքն անհիմն, վախը պատճառ եղաւ
ասանկ խղճուկ դիպածի մը:

Անգղիայէն օրագիր մը կը հաստատէ, թէ Սիծ
Բրիտանիայի պատերազմական նաւերը՝ 1 յունվարի
1843, ընդ ամենը 234 հատ են մեծ և փոքր, ու
3890 թնդանօթ ունին:

Ն. Վեհափառութիւն Վիկտորիա Թագուհին
ստորագրեց Չինի հետ ըրած դաշնագրութեան դի-
րը, որն որ մայիս ամսու մէջ վերադարձնելով Անգլիա պի-
տի բերեն Չինացոց կայսեր ստորագրութեամբը:

ԲՐՈՒՍԻԱ

Կը հաստատեն թէ Բրուսիայի տէրութիւնը զգա-
լիւ է հիմակ իր զօրքերուն թիւը քիչ ցունել. և
թէ միտք ունի որ այս նուազութեան պատճառով է
վերջած դրամը, հասարակութեան օգտակար եղած
բաներուն ծախք ընէ: Հիւրուի այս մէկ գերազանց
օրինակ մըն է որ կուտայ Լաւրապի միւս տէրու-
թիւններուն. ու պէտք էր որ ամենեւն ալ անոր հե-
տեւող ըլլան:

ՊԱՐՍԿԱՏԱՆ

Վահրան, 12 Վեհափառութիւն:

Պարսից Շահը օր ըստ օրէ բարեկարգութեան
մէջ մոցունելու վրայ է առ մայրաքաղաքին վար-
ժարանը՝ որ Ս. Վիտալ դաղը իացի քահանան կը
կառավարէ, զինուորական ուսմունքներու ալ հրաման
տուով: Վաղը իական լիզուի դասաւորութիւնը նմա-
նապէս մտնելով իրար, ամբողջութեան արհեստը,
տեղադրութեան և յաջորդութեամբ առաջ երթա-
լու վրայ է: Եւ ուսմունքները շուտով ծաղկեցնելու
համար՝ յիշեալ քահանային երկու օգնական ալ

տրվաւ Շահը, որոնք գաղղ իացի զօրապետներ են
ու Պարսից տէրութեան կը ծառայեն, նաև շատ
մարդասիրութեամբ կը վարուի անոնց հետ:

Անգղիոյ ու Ռուսիոյ դեսպանները Վահրանի, ի-
րենց կողմէն մէյմէկ փոխանորդ խրկեցին սահմա-
նադրութիւն Պարսիցի մօտ, որ Պարսից ու Օսման-
եան տէրութեան մէջ բարեկամութիւն հաստատե-
լու խորհուրդին ներկայ գտնուին: Եւ երկու դես-
պանները՝ Վահրանի շահ ալ մարդ խրկեցին մօտերս,
այն կողմի սահմանադրութիւններուն կառավարիչներն
ալ հրաւիրելու որ խաղաղասէր վարմունք մը ունե-
նան:

Կը հաստատեն թէ Պարսից Շահը դեսպան մը
պիտի խրկէ Անգլիա, որ իր կողմէն շնորհակալ
ըլլայ Վիկտորիա Թագուհին, առ երկու տէրու-
թեան մէջը եղած հիմնական բարեկամութեանը
համար. և թէ առ դեսպանին պիտի յանձնուի որ
Կոստանդնուպոլիսէն անցնելու ատենը Ս. Վրանը
հետ խորհրդակցի, Պարսից ու Օսմանեանց վէճին
վերաբերեալ բանի հարկաւոր բաներու վրայով:
Հասարակօրէն այնպէս կը կարծենք որ առ դործը
Միլլա ճաֆէր խանին պիտի յանձնուի, որն որ
շատ ատեն դեսպանութիւն ըրաւ Կոստանդնուպոլիս:

Պապա խան Պարսից բանակի սերտարը որ
թիւրքմէններուն վրայ գացեր էր, ետ դարձաւ: Եւ
արշաւանքին մէջ քանի մը պզտիկ կռիւներ եղեր է
ու յիշեալ սերտարը Վահրան հասնելէն քանի մը
օր առաջ, զրիթէ 200 թիւրքմէնի գլուխ խրկած
էր, որ զինուորները իրենց հրացանի սլաքին (խըշտ)
ծարը անցուցած էին, ու քաղաքը մտնալով կարգաւ
անցան Շահին առջեւէն:

Եւ տարի Վահրանի մէջ շատ մարդ մեռաւ ա-
սիական ախտէն (քօլերա) ու ինչպէս կըստուգեն,
բոլոր մեռնողներուն թիւը 15 հազարի կը հասնի.
առ կոտորածը թէպէտեւ հիմայ այնքան սաստիկ չէ,
բայց դեռ կը շարունակուի:

ՉԱՆԻՆԻՆԻ ԻՈՒՐՆԵՐ

Օ. միւռնիս, 22 Յունվար:

Սիւնեաց ընկերութեանը նոր ստորագրուող կամ

Պեղագետները սխալմունքներն ալ հերքեց, ու շատ վար-
ճապետական ճառեր ձգեց:

Վրիգոր եպիսկոպոս Ղազարունեաց, ընտիր մեկնու-
թիւն մը գրեց հայոց եկեղեցւոյն բոլոր աստուածային
արարողութեանց վրայ, անանկ մարդու ու վեհմ. ոճով,
որ ընտրեալագոյն օրինակներէն մէկը կըսեպի զուտ հայ-
կաբանութեան համար:

Սիւնեացի դարուն աստուածաբաններուն մէջ, երկու
հոգի կան որ շատ անանի են: Եւ ընդհանրէ սուրբ Հով-
հանէս ք. կաթողիկոսը (ձնեցի, Խմաստասէր մական-
աննալ: Իր գրուածները եկեղեցւոյ բոլոր երեւելի հայ-
րապետաց գործքերուն պէս գերազանց է: Եւսնք են.
Ճօն ատենախօսութիւն մը սինհոգական, որ ինքը խօ-
սեցաւ՝ Վուին քաղքի ազգային ժողովքին մէջ հաւաք-
ած եպիսկոպոսներուն ներկայութեանը, որուն հետ
են եկեղեցական երեսներէն կանոնները նոյն ժողով-
քին մէջ գրած. մէկ ճառ մը՝ Վրիտանի մարդեղութեանը
ու երկու բնութեանը վրայ՝ Լաւութեանաց դէմ. մէկ
ուրիշ աստուածաբանական ճառ մըն ալ Պօղոսեան հե-

րետիկոսներուն դէմ. 1) մեկնութիւն մը հայոց եկեղե-
ցիին պաշտամանը վրայ, վերջապէս ժողովածու մը վար-
ճապետական ու եկեղեցական կարգաւորութեան կանոն-
ներու, հին ժողովքներէն ու առջի սուրբ հայերէն հա-
ւաքած:

Սիւն երեւելի եկեղեցական պատմագիրը՝ որ առ դա-
րուս մէջ հռչակաւոր եղաւ, Ստեփաննոս Սիւնեաց
արքեպիսկոպոսն է, որ յունաց սուրբ հարեւուն շատ զը-
քերը թարգմանելէն ի զատ՝ ջատագովութեան երկար
նամակ մը գրեց հաւ տքի վրայ Կոստանդնուպոլիս սուրբ
Վերմանոս պատրիարքին. մեկնութիւն մը Հոբոյ, Վա-
նիէի ու Լազիկիէի գրքերուն. ներանձնական բացատ-
րութիւն մը հայոց ժամագրքին, նաև քանի մը գրքոյկ-
ներ ու աստուածային երգեր Վրիտանի յարութեանը
վրայ:

Իններորդ դարուն մէջ շատ աստուածաբան մատենա-
գիրներ երեցան. բայց առաւել մասնաւոր յիշատակաց

1) Հեղեթիսեան ճանապարհորդ չէն էր. որ Հայաստան
իշխանի. սոր ընդ գլխի իւրի մեծագու զինու. մէջ:

պիտի շարունակուի:

երենց բաժինը հվելընող ազգասէր յարգելներուն անունները յոժարամիտ կրփութանք հրատարակել ինչպէս որ խոստացեր ենք :

Գերապատիւ Մատթէոս սրբազան		Բաժին
Ըրք Եպիսկոպոս Օմիւռնոյ ևս .	2	"
Վրթանէս վարդապետ .	1	"
Պարոնայք :		
Եսայի Յով. Սալալան .	12	"
Թաղուհի տիկին Սալալան .	3	"
ԼՆնա տիկին Քալֆաեան .	2	"
Թաղուհի Սրվազլեան .	7	"
Ստեփան Վնճաեան .	5	"
Մարտիրոս Գառնիկեան .	5	"
Սարգիս Սարկոսեան .	3	"
Դանիէլ Սարկոսեան .	3	"
Գաբրիէլ Ղշմարտախօսեան ,		
Պրուսա .	2	"
Պողոս Պարծանքեան .	2	"
Յովհաննէս Եքնալեան .	2	"
Յովհաննէս Լճազեան .	2	"
Խաչատուր Լճազեան .	2	"
Լճազար Կարապետեան .	2	"
Կարապետ Պալիեան .	3	"
Փիլիպպոս Խալէնտեան .	1	"
Գաբրիէլ Լալէպիեան .	1	"
Յովհաննէս Բարունակեան .	2	"
Յակոբ Ղէվազիրճեան .	1	"
Փիլիպպոս Կարապետեան .	2	"
Ստեփան Սերկերեան .	2	"
Յովհաննէս Ղերմակ .	2	"
Գրիգոր Եղաճանեան .	2	"
Գեորգ և Սիմոն Վ Էմեան		
Յակոբեան .	2	"
Յովհաննէս Եղամեան խաղէզ .	1	"
Պողոս Եղամեան խաղէզ .	1	"
Ստեփան Վաղարոսեան խաղէզ .	1	"
Ստեփան Իբրիկճեան .	1	"
Յարութիւն Իսրայէլեան .	1	"
Թաղուհի Զէլիկեան .	1	"
Սարգիս մահտեսի Նիկողոսեան ևս	1	"
Յարութիւն Օմիւռնակեան .	1	"
Վաղերեան եղբարք .	1	"
Կարապետ Դանիէլեան .	1	"
Գրիգոր Տալուտեան .	1	"
Թաղուհի Յովհաննէսեան .	2	"
Յակոբ Օգոբեան .	1	"
Վաղարշապէս Լճազեան Կարապետ		
Լատինէ .	1	"
	88	"
Թիւ 120 Երշալոյս Երարատեանին		
մէջ նշանակածնիս .	399	"
Թիւ 121 մէջ նշանակածնիս .	10	"
	497	Բաժին

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ
ՏԵՂԵՆԱՍԵՆ

Օմիւռնիւ, 22 Յունւար :

Մեր վերջի առևտրական ծանօթութիւններէն ՚ի վեր : քաղաքիս գործառնութիւններուն երևելի

փոփոխութիւն մը չեղաւ . այլ միշտ մի և նոյն ան շարժութիւնը կը շարունակէ :

Բամպակ : Սիշտ Թուլ է ու գիները անընդմիջ են :

Լճիօն : Երեկ տասը տասերկու սէփէթ ծախւեցաւ 82 ղուռուշ չէքին :

Ղէհրի : Քիչ մը կուզէ . աս օրվան արժողութիւնը ըստ տեսակին 17 1/2-22 ղուռուշ է օխան :

Բուրդ : (Թուլ է . չի բանաճ ապրանքը ըստ տեսակին 160-200 ղուռուշ է խանթարը . բանված առաջին տեսակը՝ 275-280 . երկրորդ տեսակը՝ 170-175 . Թխպազոյնը՝ 160-165 :

Հապաստակի մորթ : Բանված առաջին տեսակը՝ 340-380 ղուռուշ է հարուր հատը . երկրորդ տեսակը՝ 200-240 հազուազիւտ է :

Եզան մորթ : Սի և նոյն անշարժութեան վիճակի մէջ կը գտնուի . ու գիներուն նոր փոփոխութիւն չեղաւ . հալիւ Թէ 6 1/2 ղուռուշ օխան կը վաճառուի :

Զէթ : (Թուլ է . նաւուն մէջը աւանդելու պոյմանով բոլոր ծախքը վաճառողին վրայ 198-200 ղուռուշ է խանթարը :

Գիտոր : Գժուարավաճառ է . աս օրվան արժողութիւնը բանված ապրանք սե Լալէպի՝ 290-320 ղուռուշ է խանթարը . կանանչը՝ 210-225 . ճերմակը՝ 200-220 . Իզմիրու սեւը բանված , 300-310 . կանանչը՝ 225-235 . ճերմակը՝ 220-240 :

Սալէպ : Քիչ ապրանք կայ ու հաղիւ Թէ 11-12 ղուռուշ կը ծախուի օխան :

Սակամին : Լպրանքին աղւորութեանը նայելով 170-240 ղուռուշ է օխան :

Սապոն : Կիրիտու ապրանքը սնտուկի մէջ՝ 205-215 ղուռուշ է խանթարը ըստ տեսակին . Սի տիւրիւնը՝ 190-195 :

Հին սղինճ : Քիչ կայ . աս օրվան արժողութիւնը՝ 11 ղուռուշ է օխան :

Գորդ (խալը) : (Թուլ է . 21-23 ղուռուշ արշընը կը ծախուի ըստ տեսակին :

Յորեն : Ենշարժութեան մէջ է . նաւուն մէջը աւանդելու պոյմանով բոլոր ծախքը վաճառողին վրայ՝ 20 ղուռուշ է Պօլոյ բիլէն առաջին տեսակը . իսկ երկրորդ տեսակը՝ 14-17 ղուռուշ . զարին՝ 7 ղուռուշ . Սուսիայի կարծր ցորենին արժողութիւնը 18 ղուռուշ է :

Խաչվէ : Գժուարավաճառ է 560-620 ղուռուշ ըստ տեսակին հարուր օխան :

Շաքար : Լվանայի առաջին , երկրորդ և երրորդ տեսակին գինը՝ 160-210 ղուռուշ է խանթարը . Ենգղիոյ գլուխ աղւոր շաքարը՝ 260 ղուռուշ է . փոշի շաքարը առաջին և երկրորդ տեսակը՝ 215-225 հազուազիւտ է :

Թէյ (չայ) : Ենգղիոյ կանանչ ապրանքը՝ 40-43 ղուռուշ կը ծախուի օխան :

Պղպեղ : Քիչ կայ . 5 1/2-5 1/2 ղուռուշ օխան գիւրավաճառ է :

Որդան կարմիր : Ղերմակը ըստ տեսակին 86-95 ղուռուշ օխան գիւրավաճառ է :

Լեղակ : (Թուլ է . Հրանտայինը՝ 120-130 ղուռուշ է օխան . Պենկալայինը սնտուկի մէջ 115-120 ղուռուշ :

Լստիճանք բարեխառնութեան Օմիւռնիոյ , գիտեալ ՚ի միջօրէի և եղեալ ըստ բաժանման Սամուրի :

Լստիճանք :		Սամուրի :	Յարեւու :
Ուրաթ	15	Յունւար + 8 1/2	աստիճան 17 աս .
Շաքար	16	" + 8 1/2	" 16 1/2 "
Կիրակէ	17	" + 8 1/2	" 00 "
Կրկնշաքար	18	" + 9	" 00 "
Կրկնշաքար	19	" + 8 1/2	" 18 1/2 "
Շորիքշաքար	20	" + 9 1/2	" 00 "
Հինգշաքար	21	" + 8 1/2	" 19 1/2 "

ԾԱՆՈՒՅՈՒՄ

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴՈՒԹԻՒՆ

Հնորհաց և նշանաց և խորհրդոց Վրիտտական սուրբ Եկեղեցւոյ .
գեղեցիկ և համառօտ բացատրութեամբ . յօրինեալ
Դ. Վարդապետի Մատթէոս Ըրք Եպիսկոպոսէ
Օմիւռնիոյ :
Կըծախի՝ Իզմիր Սերոպեան Սարժարանը . գին՝
կաղմածին , 8 ղուռուշ :

Սուրբ Սերոպեան գպրատունը կը ծախի . Սկեզար Հայաստանի . Սաղմոս , Քերական , Հեգերէն և Վրիտտեական , որոնք նոյն գպրատունը տպած են . ու զօղը կը նայ անկէց ստանալ :

ԱՐՇԱՆՈՅՍ ԵՐԵՐԱՏԵԼՆ . Ես Օրագիրը շարաթը անգամ մը կը աղպիլ :

Տարեկան ստորագրութեան գինը՝ 120 ղուռուշ է կանխիկ (փէշին) . ով որ ուղէ կը նայ ստորագրվի :

Իզմիր՝ օրագրութեան տպարանը :

Պօլոն՝ երկրորդ խանը Սամեանց Սկրտի աղային գրատունը :

Պուրոս՝ Քապաքճեան Մատթէոս ու Վրիգոր աղայից մաղաղան :

Լճէքսանգրիա՝ Եղաղանեան Կարապետ աղային մաղաղան :

Դահլիճ՝ Եղաղարեանց մահտեսի Լճէքսան աղային գրատունը :

Յոպպէ՝ Սրապիտեան աղայ Յակոբին գրատունը :

Թիքեստ՝ Երեկան Վրիգոր աղային գրատունը :

Լճգլում՝ աղաղանց Յարութիւն աղային մաղաղան :

Լէն՝ Խասապեան Վաղար աղային տունը :

Լաշ՝ Պըլըքըլեան աղայ եղբարց մաղաղան :

Պաղտատ՝ Ենգղիոյ առաջին թարգման աղայ Խաչիկին տունը :

Դաւրէժ՝ Հիւրմաղանեան Սարգսեանց աղայ Դաւրէտին վաճառատունը :

Թէհրան՝ Երաքեանց Թաղէոս Խանին բնակարանը :

Սպահան՝ Եմրեանց աղայ Եմրեանի վաճառատունը :

Պոմպա՝ յարգի պարոնաց Եղանուր որդւոց և ընկերաց վաճառատունը :

Սինկափոր ու Պաղապիա՝ յարգի պարոնաց Սէթ եղբարց գրատունը :

Դ. ՏՊԱՐԵՆԻ ՍՏԵՓԵՆԵՆՈՍԻ ՊԵՊՈՆԵՆ